

Miquel Aguirre

[Crònica de la presentació del llibre *Cal Ratoliu*, que va tenir lloc divendres 28 de febrer del 2020 a la llibreria El Cucut de Torroella de Montgrí]

UN CAOS DELIBERAT I PLANIFICAT

Podria ser que els barderistes encetessin aviat una nova filia. Desmesurada com tot el corrent de seguidors de l'obra de Bardera. Els tintinòlegs, ja se sap, no s'acontenten rellegint l'obra d'Hergè. Necessiten habilitar qualsevol rastre del belga per saciar el seu interès: acampen prop de castells tronats fent-se passar per zíngars que llegeixen la bona ventura o viatgen en canoes a través de l'espessor de les últimes selves esperant, ansiosament, cops d'estat de patilla i pell oliosa. Els barderistes, doncs, entre els que em començo a trobar estan a punt de descobrir un territori inconegut que va més enllà de l'obra i aquest territori són les presentacions barderianes. L'església més fervorosa d'aquests rituals és el Cucut de Torroella. Anem al gra que és tard i vol fer algun despropòsit climàtic.

Al Cucut s'hi ha d'anar sempre per assistir a una presentació d'en Bardera. La d'anit és la tercera en el meu vici particular. A priori tot sembla correcte i normal, tirant a presentació convencional. El local és pulcre, la gent s'asseu ordenadament, els llibres esperen per ser signats i els dos presentadors flanquegen Bardera. Un d'ells és l'escriptor Dausà. De les tres presentacions que en Bardera ha fet al Cucut en tres ocasions ha oficiat en Dausà com a glossador de l'acte. És com si en la reiteració ja hi hagués un joc fet aposta perquè tot el món barderià entri en col·lisió amb la resta, el món de fora, la convenció, l'ordenament, fins i tot la famosa seguretat jurídica. Dausà llueix per aquesta nit una peculiar composició estètica: armilla florejada de tafur de barca del Mississipí, vambes de coloraines i una tofa de cabell que, novament, trenca amb les pintes que li recordo. Repasso mentalment totes les trobades que he tingut

amb Dausà i mai apareix de la mateixa manera. És una sort d'agent secret de les mil cares. Una mena de morós social que necessita, sovint, passar desapercebut. L'he conegut amb ulleres de sol, cabell rapat, barba descurada, barba prodigiosa. Seguim.

La Teresa del Cucut adopta, sospito, el rictus i el deure del pallasso blanc. Va obrint l'acte però ella mateixa es tem el pitjor. L'ordre entra en convulsió. L'ordre és aquí per ser esmicolat. Salta Bardera i interromp l'amfitriona. Interromp per matisar, per opinar, per contraopinar, per discursejar, per interrompre fins i tot. La presentadora no s'immuta. És el que toca. Bardera assegura que no es rellegeix. La veritat és que costaria no pensar en el contrari. Bardera ho diu des del convenciment: no em rellegeixo. I la veritat és que, segons com, hauria de dir «no tinc temps de rellegir-me, tinc coses a escriure, tinc obra, tinc el circ i l'apoteosi que vibren dins del meu cap» La Teresa parla que amb el llibre l'autor ha fet les paus. Les paus d'en Bardera, penso, són la treva trampa que ens advertia Mayor Oreja. És una pau fictícia, la barderiana, perquè l'enemic es confiï i es confiti. Perquè la gent es descordi, posi les potes sobre el sofà i es descalci amb Mozart o Richard Claydeman com a banda sonora del seu saló.

En Bardera pregunta, és un presentador que fa preguntes, és com si al mig d'una roda de premsa, el polític fes preguntes. El caos, deliberat i planificat, torna a sortir. En Bardera li pregunta a la Teresa si alguna persona, que no conegui la seva obra, pot sentir-se interessada per aquest dietari de Cal Ratoliu. Des de la cinquena fila de la sala, i amb l'escassa vista que m'acompanya, veig com en Bardera ha formulat la pregunta amb una expressió emmurriada a la boca. Fa la mateixa expressió que aquell malparit de la meva classe que escalfava duros amb l'encenedor per després llançar-los al mig de classe. «Agafa'l, fes el favor» deia en Parrassa i sempre hi havia un ingenu que queia i es rostia la seva pell infantil. La pregunta també ha sonat a duro escalfat, a trampa parada.

En Dausà parla i aquest cop ho fa sense papers. Es produeix un esglai a la sala cada cop que en Dausà, o jo mateix, parlem sense papers. Entre d'altres coses perquè pot sortir qualsevol cosa. Entre d'altres coses perquè, i enmig d'aquell clima insensat que en Bardera va creant, podria sortir una metxa que cremés Torroella, i part de la Gola del Ter, durant set nits i set dies. En Dausà surt a parlar de Cercas i d'un llibre que li va agradar. No li surt el nom. I jo, per uns instants, estic temptat d'aixecar-me i dir «Relatos Reales». Com aquell cop que a classe vaig tenir la gosadia de corregir el meu mestre. Va ser la primera i última vegada que ho vaig fer. En canvi vaig caure més vegades en el tema del duró escalfat. En Dausà diu que el dietari té un punt de xafarderia. En Dausà intervé per afirmar que la part que més li agrada d'en Bardera és la sentimental. Apareix de nou en Bardera. I penso que tot plegat va agafant el to del tren de la bruixa. Donem voltes a través de Cal Ratoliu i, de tant en tant, rebem un cop d'escombra barderiana. En Damià entra per diferenciar un diari d'un dietari. Es parla de dietari assagístic. Es parla d'assaig i surt el tema del petit, del petit i lleig Montaigne. Em ve al cap la torre de Montaigne on hi havia un amagatall perquè el petit s'amagués de les visites incòmodes. Penso en la burra que hi havia en el castell de Montaigne. Penso en Pla que deia que Montaigne s'ha de llegir a una certa edat per comprendre'l una mica. Llavors sento una frase barderiana a propòsit de la pugna entre assaig, entre dietari, entre dietari assagístic, i entre diari anafrankià. Bardera parla de la violència de les etiquetes, i que les etiquetes amputen els matisos. Hi estic bastant d'acord. Sempre crec que els que classifiquen i posen etiquetes a les coses responen a un vici morbós. Són dels que, als anys quaranta, classificaven el personal en els camps d'extermini. «Tu testimoni de Jehovà, tu jueu, tu comunista, tu comunista jueu».

Es parla de Pairoli. Bardera diu que Pairoli li dóna mil voltes lingüísticament. Em ve al cap la casa de Pairoli a la Creueta. Sempre he cregut que aquella casa tenia alguna cosa de Mas Pla de Llofriu i del Castell de Montaigne. Crec que en Bardera diu que en Pairoli s'entretenia més en la bellesa del llenguatge i en canvi

no aprofundia en les idees. Animat en Bardera arriba a un moment que llença una altra granada sobre la presentació i titlla el Quadern Gris d'insofrible palimpsest. Veig el joc. Hem anat pasturant alegrement de Montaigne fins a Pairoli per explotar el Mas Pla. Dausà parla del personatge habitual en l'obra de Bukowski que no és altre que Chinaski.

Parla el tercer en discòrdia. O el tercer de la discòrdia, en Jordi Casals, que s'asseu a la cadira amb l'aire entre fatigat i displicent dels pescadors de canya. En Casals diu que en Bardera és diferent i que és diferent a tot el que hem vist o pogut llegir, és diferent a Pep Prieto o a Vicenç Pagès, que els titlla de barrocs. Diu que tots tirem de la nostra educació sentimental, però no es refereix a la que narra Flaubert, sinó als llibres que hem llegit, a les sèries que hem vist. Diu que en Bardera té un punt Espriu, que els seus contes són concèntrics, el·líptics, i que tot el conjunt s'escapa del realisme. Diu que no és versemblant. En Joan de Cal Cucut, des del fons de la sala, dispara i matisa: el que no és, és quotidià. En Dausà torna a intervenir, l'ordre en aquests instants ja és un impossible, i parla d'una antologia molt espessa que es va editar fa un temps on hi havia un munt d'escriptors gironins, i un crític va dir que els més diferents d'entre tots i totes eren en Bardera i un altre que no recordo. Casals agafa la paraula per valorar la capacitat d'observar de Bardera i de preveure els esdeveniments. Aquesta última habilitat barderiana la desconeixia. Si preveu els esdeveniments, penso, el podria convidar una nit a sopar a Peralada i provar sort en el casino amb la seva visió de futur. En Casals abunda en l'estil planer de Bardera i diu que a Cal Ratoliu fa un acte de valentia perquè parla de les seves emocions. I que a això cal ajuntar-li la seva formació filosòfica.

Arribats en aquest extrem, en les presentacions de Bardera és fàcil arribar als extrems, el presentat torna a preguntar i ho fa mirant Casals i Dausà a l'hora: «A vosaltres us ha servit aquest dietari per entendre els contes?» Casals se sincera i diu una frase que sona a teràpia de grup: «nosaltres estem intoxicats» Després em

perdo, i les meves notes d'aquella nit resulten incomprensibles, com si el meu cap també estigués intoxicat. Sé que en Bardera va parlar de la utilitat de la filosofia: «la filosofia és útil en la mesura que l'entens i la saps aplicar a la teva vida». Casals reivindica els filòsofs clàssics i diu que escriuen el que els rota. En Bardera confessa que hi ha gent que s'ha ofès llegint el llibre i cita la presentadora de Figueres que es va ofendre perquè a Cal Ratoliu es compara l'anorèxia del segle XXI amb la religió del segle XVII. En Bardera diu que el seu dietari no es complaent. Per què ho hauria de ser? La resta de la seva literatura no en té res, de complaent. De fet, tots els que escrivim ens hauríem d'esforçar a no ser complaents. Incomodar és el primer que hauríem de perseguir. Bardera parla de Sèneca i diu que va escriure, en el seu dia, una apologia del suïcidi. I diu que ara mateix s'ofèn tothom i que en el temps reculats de Sèneca es podia escriure sobre el suïcidi i no passava res. En Bardera parla que no escolta gaire música i quan torna en cotxe de donar classes escolta un programa amb música de Julio Iglesias i Rocio Jurado. He de buscar aquest programa perquè estic fart de fer ballar el dial buscant fugir del programa on l'Empar Moliner vol fer de Mary Santpere. Crec que és la confessió que fa en Bardera d'escoltar Julio Iglesias provoca una frase en la Teresa: «ets un romàntic» li diu i afegeix «aquí a Cal Ratoliu fas les paus amb el teu passat, ets presumit com la teva àvia de Girona». En Joan acompanya les paraules de seva mare amb una observació «en totes les fotos surt el teu costat dret». La presentació torna a decantar-se per l'absurd i quasi pel grotesc quan en Bardera confessa que escolta un programa «los secretos del cerebro» Programa que jo també hauria d'escoltar per veure si em trec del cap l'Empar Moliner. Ara en Dausà, ho tinc anotat, fa una pregunta clau: «vas fer una miscel·lània?» En Bardera diu que el llibre va ser escrit molt ràpid, però que les idees es coïen en el seu cap durant molt de temps, a foc lent, que fa molts anys que va estar a l'atur i va entrar en contacte amb l'obra de Pairolí i de Gaziel, i que sabia on volia arribar. En aquests instants estic per aixecar-me i dir, en veu alta, que a l'atur jo vaig llegir el Quadern Gris, i que em va salvar la vida, i que potser em va treure del cap les idees de Sèneca. Però no m'aixeco, no dic res, he

parlat massa en altres temps, em veig més bé callant, escoltant. Es parlen de blocs de la xarxa. I llavors en Dausà parla de la seva experiència a nits de birres, i dels dies on es va posar amb certa gent, i va tenir problemes, una vegada va riure-se'n de Pastis i Buenri i va rebre amenaces de mort. La gent ofesa, tornem-hi. No dic el que penso d'aquells dos perquè jo no faig boxa i no tinc ni mitja hòstia. Surt que en Buenri té una casa a Viladamat, com en Bardera, i penso que tot té una cosa estranya, de conte estrany, de conte estranyament acabat.

La Teresa afirma «no hi ha tecnologia en els teus contes» i en Joan parla d'un robot. Però no, no hi ha tecnologia en els contes barderians. Perquè ell té voluntat de clàssic. I en això estem d'acord. La tecnologia fa nosa. És ridícul llegir segons què on la tecnologia és molt present però que, alhora, ha caducat. I em fa pensar en el que deia Buñuel que s'havien de fer pel·lícules amb gent vestida amb vestits de tall clàssic perquè, amb el pas del temps, aguantaven una mica més que les que vestien molt a la moda. La Teresa parla dels escriptors dels anys cinquanta que agraden a Bardera i que també resulten xocants: Ana Maria Matute, Luca de Tena el monàrquic, i diu que se li fa estrany que ell reivindiqui aquests escriptors.

Bardera llegeix «intimitat» una peça del dietari que s'acosta al conte, i on parla del seu hàbit de mocar-se amb tovallons de paper dels que serveixen als restaurants, la cosa que sempre m'ha desagradat dels meus amics. En fi. Parla de la literatura oral, la que sempre li ha agradat, i diu que sempre li han agradat els contes dels germans Grimm que venen de la tradició oral. La diferència entre la literatura oral i l'altra és que a la primera cada narrador se la fa seva, i en l'escrita, no. No pots explicar-la perquè fracassaràs. I cita Cortázar i Borges. Els grans, sí.

Repasso i faig balanç de l'acte. Hi ha hagut moments de caos i de concòrdia, de riure, de riure gruixut i de riure fi. Hi ha hagut sorpreses, lectures, interrupcions –

moltes— i preguntes sorprenents. Hem vist passar el Bardera murri i el seriós. El Dausà entusiasta i el Dausà agut. Hem descobert un tal Casals. La Teresa i en Joan han estat en el seu lloc. I per damunt de tot la literatura. He vist la casa de Pairolí, el castell de Montaigne, els laberints de Borges, la banyera de Sèneca, el París de Cortázar, el Viladamat de Bardera, els polígons de Dausà. M'he vist llegint, assegut al porxo de casa, amb el Quadern Gris a la mà, salvant-me la vida. Com m'hauria salvat la vida tots els que he citat anteriorment. Ara, de reüll, em mira Cal Ratoliu i espero, confio, i puc prevenir l'esdeveniment, que m'agradarà, i que en certs moments, em portarà la mirada de la vida d'en Pairolí i la profunditat del petit del castell.

L'última frase que escric al mòbil, maleïda tecnologia, és inquietant: «es moca amb tovallons de paper» Sincerament he d'escoltar los «secretos del cerebro» i fugir definitivament de la Moliner. I llegir, llegir més. I la vida, que ens saludi, que ens abraçi, que ens deixi temps per seguir llegint com beneïts i per escriure una mica, com bojos que som. I que en el darrer racó puguem mirar la cara dels grans, i si aquests ens tornen la salutació, serà senyal que haurà valgut la pena tot això. I si no, què collons, tampoc desistirem.